

В. Р. Люлько

здоб. II курсу економіко-правового факультету

ОНУ імені І. І. Мечникова

Науковий керівник: к.ю.н., доц. А. В. Левенець

ДО ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ КОНСТИТУЦІЙНОГО ЛАДУ УКРАЇНИ

Складні історичні процеси, які супроводжували конституційний розвиток нашої держави, знаходять свій прояв і у сучасних подіях. Процес розробки та прийняття Конституції України у 1996 р. відбувався на тлі глибоких політичних протистоянь різних груп та еліт, що вплинуло своєю чергою на зміст багатьох конституційних положень та конструкцій, на підставі яких мала формуватись та функціонувати молода незалежна українська держава.

Одним з найбільш складних понять сучасного конституційного права є поняття конституційного ладу. Складність означеного поняття підтверджує навіть поверхневий огляд навчальної та наукової літератури, в якому присутні відповідні розділи, а також підсилюється співвідношенням із такими поняттями, як «державний лад» та «суспільний лад». До того ж, національний конституційний процес ще має окрему віху у своєму розвитку так званого «радянського ладу», який у тому числі залишив певний спадок у розумінні відповідного явища.

Так, у Конституції УРСР 1937 р. маємо найбільшу палітру різного роду «ладів» – соціалістичного, радянського, державного громадського та ще й окремо – «суспільний устрій» (у назві розділу

І). Конституція УСРР 1919 р. містила також положення про «комуністичний лад». У Конституції (Основному Законі) Української Радянської Соціалістичної Республіки від 20 квітня 1978 р. вже зустрічається термін «суспільний лад» (у назві розділу І «Основи суспільного ладу і політики Української РСР»), «соціалістичний лад» – у ст. 37 («Соціалістичний лад забезпечує розширення прав і свобод, безперервне поліпшення умов життя громадян у міру виконання програм соціально-економічного і культурного розвитку»), а також у ст. 48, де відтворювалося положення статті 124 Конституції 1937 р.

Уперше термін «конституційний лад» з'являється в СРСР завдяки закону від 14 березня 1990 р. «Про заснування поста Президента СРСР і внесення змін і доповнень в Конституцію (Основний Закон) СРСР», маючи характеристику «радянського конституційного ладу». Завдяки Закону УРСР No 404-12 від 24.10.90 р. термін «конституційний лад» також з'явився в ч. 2 ст. 7 Конституції УРСР: «Не допускається створення і діяльність партій, інших громадських організацій і рухів, що ставлять за мету зміну шляхом насильства конституційного ладу і в будь-якій протизаконній формі територіальної цілісності держави, а також підрив її безпеки, розпалювання національної і релігійної ворожнечі». Тут уже постає конституційний лад «у чистому вигляді», без прикметника «радянський» [1, с.10-11].

У нормах діючої Конституції України термін «конституційний лад» зустрічається кілька разів: «право визначати і змінювати конституційний лад належить виключно народові і не може бути узурповане державою, її органами або посадовими особами» [2, ст.5];

«збройні Сили України та інші військові формування ніким не можуть бути використані для обмеження прав і свобод громадян або з метою повалення конституційного ладу, усунення органів влади чи перешкоджання їх діяльності» [2, ст.17]; «утворення і діяльність політичних партій та громадських організацій, програмні цілі або дії яких спрямовані на ліквідацію незалежності України, зміну конституційного ладу насильницьким шляхом, порушення суверенітету і територіальної цілісності держави, підрив її безпеки, незаконне захоплення державної влади, пропаганду війни, насильства, на розпалювання міжетнічної, расової, релігійної ворожнечі, посягання на права і свободи людини, здоров'я населення, забороняються» [2, ст.37]. Отже можна зробити висновок, що Конституція України, хоч і не містить визначення терміну «конституційний лад», застосовує його скоріше як особливий об'єкт конституційних правовідносин, що вимагає особливих форм захисту.

Складана правова природа поняття «конституційний лад» підтверджується й численними науковими працями у цій галузі, до яких долучились найвідоміші конституціоналісти нашої країни. Так, у певні періоди питаннями визначення, змісту та принципів конституційного ладу займались Тодика Ю.М., Шаповал В.М., Прієшкіна О.В. та ін. На думку Ю.М. Тодики, конституційний лад поєднує у собі засади державного та суспільного ладу. Відмінною від цього підходу є думка Р. Я. Демків, який вважає, що «конституційний лад – це те саме, що і «державний лад», тільки для конституційних держав (держав, які мають діючу свою Конституцію як Основний закон держави, як закон, що має вищу юридичну силу та підвищену

ступінь стабільності). Іншими словами, характеризуючи форму та спосіб організації державної влади в конституційній державі, вживають, зазвичай, категорію «конституційний лад» замість категорії «державний лад» [3, с.75]. За такого підходу зміст конституційного та державного ладу ніби співпадає, різниця полягає лише у відповідності/невідповідності їх засад положенням конституції. Вважаємо таке визначення категорії «конституційного ладу» занадто спрощеним. Погоджуємось з думкою професора О.В. Прієшкіної, яка зазначає, що «конституційний лад – це система суспільних відносин (сольних, економічних, політико-правових), передбачених і гарантованих Конституцією і законами України, прийнятими на її основі та відповідно до неї» [4, с.16].

Отже, проведення навіть поверхневого аналізу дає змогу дійти висновку, що конституційний лад є складною багатоаспектною категорією, яка включає в себе основоположні засади державного та суспільного ладу, є складовим чинником та запорукою стабільного народовладдя в державі, який ґрунтується на визнанні людини найвищою соціальною цінністю.

Список використаної літератури

1. Берченко Г. В. Право народу визначати і змінювати конституційний лад в аспекті здійснення установчої влади. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2020. №46. С.10-14. URL: <http://www.vestnik-pravo.mgu.od.ua/archive/juspradenc46/4.pdf>
2. Конституція України: Прийнята 28 червня 1996 р. з наст. змінами. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>

3. Демків Р. Я. Конституційне право України. Курс лекцій. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2012. 332 с. URL: 5.1. Поняття конституційного ладу. Система основних засад конституційного ладу України (e-pidruchniki.com)

4. Прієшкіна О. В. Конституційний лад України: теоретико-методологічні аспекти дослідження. *Юридичний вісник*. 2011. №2. С.12-18. URL: Перегляд Конституційний лад України (onua.edu.ua)

О. С. Петько

здоб. I курсу другого (магістерського) рівня освіти

економіко-правового факультету ОНУ імені І. І. Мечникова

Науковий керівник: к.ю.н., доц. М. О. Саракуца

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ МІГРАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ЄС НА ТЛІ ВІЙНИ В УКРАЇНІ

Війна в Україні спровокувала найбільш масову хвилю міграції з часів Другої Світової Війни. За статистичними даними наразі у різних країнах Європи перебуває близько 5 мільйонів українських біженців, 90% з яких становлять жінки та діти. Найбільше біженців зі статусом тимчасового захисту зареєстровано в Польщі – 1 169 500 осіб, Німеччині – 641 390 та Чехії – 373 820 осіб.

Країни Європейського Союзу завжди були привабливими для різних категорій мігрантів. Закріплений у Договорі про Європейський Союз принцип вільного пересування осіб і «політика відкритих дверей» сприяли розвитку кризових процесів під час масових